

Pieter van Beers, de grondlegger van de Loonse heemkunde

Bij het schrijven van de reeks artikeltjes, die namens de Heemkundekring Loon op 't Sandt in Rond de Toren zijn verschenen of nog zullen verschijnen, heb ik heel dikwijls terug gedacht aan mijn jeugdijaren in Loon op Zand, waar ik opgroeide op het Kraanven. Op 16-jarige leeftijd kwam ik in contact met de melkboer Pieter van Beers en hij was degene die mij voor de rest van mijn leven enthousiasme bijbracht voor heemkunde. Ik zal hem daarvoor altijd dankbaar blijven.

Pieter van Beers (1898 – 1959) was oorspronkelijk schoenmaker. Hij werkte in de fabriek van H. Brands in de Weteringstraat ('Heintje den Das'), waar hij zich met hart en ziel inzette voor de belangen van de fabrieksarbeiders. Het leverde de zwartharige medewerker de bijnaam 't Rooi (= socialistisch) Pieterke' op, maar dat werd door zijn werkgever niet erg gewaardeerd. Hij werd ontslagen en uitgesloten: de Loonse schoenfabrikanten spraken onderling af, dat niemand hem nog in dienst zou nemen. Maar de schoorsteen moest blijven roken en zo werd Pieter noodgedwongen melkboer.

Al vanaf zijn vijftiende was Pieter van Beers geïnteresseerd in de geschiedenis van Loon op Zand. Daar was nog maar nauwelijks iets over geschreven, behalve enkele artikelen door de Waalwijkse archivaris J. van der Hammen. Zonder enige begeleiding moest Pieter zich bekwamen in archiefspeurwerk met als eerste vereiste het leren ontcijferen van oud handschrift. Zijn zoektochten brachten hem zelfs in Brussel, waar hij in de archieven van het hertogdom Brabant belangrijke informatie over het vroegere Venloon vond. Hij publiceerde zijn bevindingen voornamelijk in De Nieuwe Tilburgse Courant en in De Echo van het Zuiden (Waalwijk). Daarnaast schreef hij een paar artikeltjes in de tijdschriften 'Met Gansen Trou' en 'Brabants Heem'.

Tijdens de oorlog groeide er belangstelling voor heemkunde, vooral door toedoen van pastoor Willem Binck uit Alphen, de oprichter van de Stichting Brabants Heem. Het was eigenlijk ook een vorm van lijdelijk verzet tegen de Duitse cultuuroverheersing. Er ontstond een kring 'Midden – Langstraat', waarvan Jan Toorians secretaris was; ook Kaatsheuvel, Sprang en Waalwijk hoorden daarbij, maar veel verder dan het organiseren van lezingen kwam men niet. Het zwaartepunt lag bovendien duidelijk in Waalwijk en het initiatief overleed stilletjes aan bloedarmoede. Pieter en de Kaatsheuvelse koster Elshout behoorden tot de actiefste leden.

In 1952 meldde ik mij door toedoen van de Loonse pionier ook als lid van de kring. Wij werden goede vrienden en fietsten samen naar heemkundetentoonstellingen, o.a. in Heusden en een grafheuvelopgraving in Alphen, maar ik leerde ook waar de Loonse klokken waren gegoten en waar de molen van de heerlijkheid Venloon bij het Moleneind had gestaan. Vrijwel elke donderdagavond tot aan mijn diensttijd (1957 – 1959) trokken wij ons samen terug in de voorkamer in de Bergstraat en tussen het antiek en de boeken werd ik ingewijd in de geheimen van de Loonse geschiedenis. Pieter was een geweldige verteller; zijn verhalen bleven echt hangen. Toch hadden we onze eigen specialisaties: Pieter was vooral historicus, ik archeoloog. Na zijn overlijden erfde ik de archeologische vondsten die hij rond 1950 had gedaan.

Wat mij nog het meest is bijgebleven was zijn grenzeloze bescheidenheid, te meer omdat dit niet mijn sterkste deugd was. Ik herinner mij dat bij een lezing in Waalwijk (1953) de Bossche archivaris Schurink een fotokopie liet zien van een archiefstuk uit 1629 met daarop de handtekening van Frederik Hendrik. Na afloop toonde Pieter aan de spreker een originele akte met diezelfde handtekening, een stuk dat hij in zijn bezit had. Hij deed dat pas toen vrijwel iedereen al vertrokken was. Hij had ook het contract tussen de Loonse kasteelheer Engelbrecht van Immerseel en de beroemde beeldhouwer Artus Quellinus uit Antwerpen voor het maken van het schitterende grafmonument dat nu nog prijkt in het kerkje van Bokhoven. Pieter vond dat dit document daar thuis hoorde en hij deed het dan ook in 1952 cadeau aan pastoor Breugelmans. Die schreef vervolgens in 'Met Gansen Trou' dat hijzelf dit bijzondere stuk had ontdekt en de naam van de schenker werd niet eens genoemd. Toen ik tegen Pieter opmerkte dat hij zoiets niet moest nemen zei hij me licht

verwijtend: “Maar Anton toch, d’r is al zoveel herrie in de wereld; moet ik dan nog meer herrie gaan maken”? Later heb ik de eer van mijn mentor toch gewroken door als medewerker aan het boek “Bijzonder Bokhoven” (2004) de handelwijze van de uit Rotterdam afkomstige eierzuchtige pastoor alsnog in een kadertekst aan de kaak te stellen. De grondlegger van de Loonse heemkunde was een pacifist voordat het woord was uitgevonden. Hij protesteerde zelfs niet eens toen een heemkundige ongeraagd kopieën maakte van zijn unieke landkaart van Bastingius (1658) en die verkocht; Pieter kon er voor een gulden ook een kopen als hij interesse had...

Toen Pieter van Beers in 1959 door een verkeersongeval om het leven kwam, was dat voor mij een zwaar verlies. Iedereen komt in zijn leven wel enkele mensen tegen, die hem als een ster van Bethlehem de weg wijzen naar de toekomst. Pieter van Beers was voor mij zo’n figuur. Uit dankbaarheid heb ik me in 1965 en 1969 tot B. & W. van Loon op Zand gewend met het verzoek, een straat naar hem te noemen, maar ‘voorshands’ wilden ze daaraan niet meewerken. Uiteindelijk opende burgemeester Van Dun op 25 augustus 1993 het ‘Pieter van Beerspad’, dat daarna weer verdween. Nu is er dan toch echt een straat, zoveel jaren na zijn overlijden, dat inmiddels al weer bijna een halve eeuw geleden is. Wat gaat het leven snel, vooral voor degenen zoals ik die veel meer verleden dan toekomst hebben. We houden het maar op de uitspraak van Willem Pullens uit Haarsteeg op zijn honderdste verjaardag: *“Jao, burgemister, de irste honderd jaor zèn aaltij de moeilukste”!*

Heemkundekring Loon op ’t Sandt

Anton van der Lee